

Advies Reikwijdte en Detailniveau voor het Milieueffectrapport (MER)

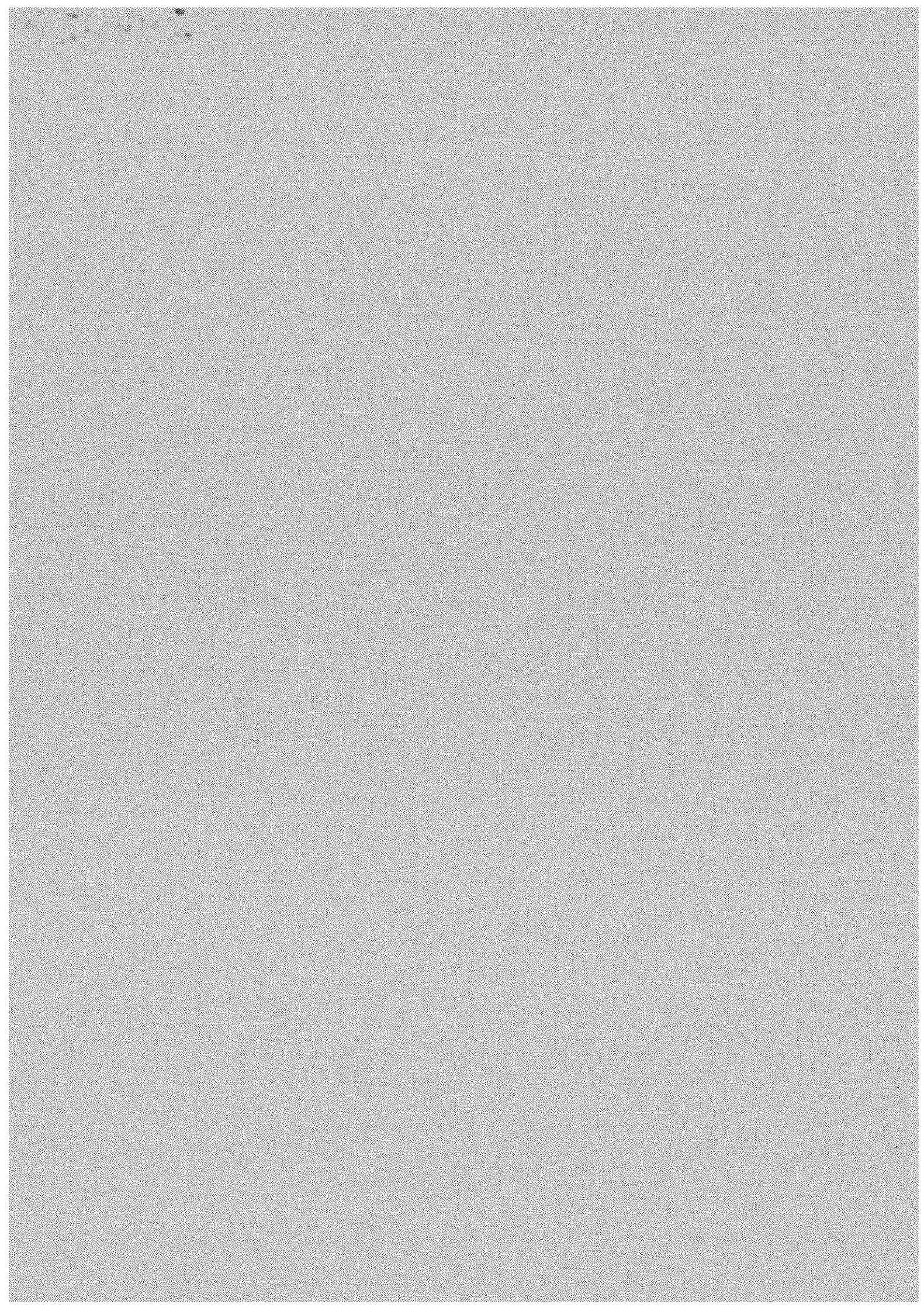
Dijkversterking Neder-Rijndijk Rijswijk – Opheusden

Oktober 2010
Gedeputeerde Staten van Gelderland

---

provincie
GELDERLAND

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	3
2	HOOFDPUNTEN VAN HET MER	3
3	ACHTERGROND EN BESLUITVORMING	3
3.1	Achtergrond, probleemstelling en doel	3
3.2	Beleidskader en te nemen besluiten	4
4	VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	4
4.1	Algemeen	4
4.2	Alternatieven	4
4.2.1	Rijswijk	5
4.2.2	Voorkeursvolgorde	5
4.2.3	Tussenvakken	5
4.3	Meest milieuvriendelijk alternatief	5
4.4	Referentie	6
5	BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN	6
5.1	Algemeen	6
5.2	Bodem en water	6
5.3	Natuur	6
5.4	Woon- en leefmilieu en verkeersveiligheid	8
5.5	Landschap en cultuurhistorie	8
6	OVERIGE ASPECTEN	9

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

BIJLAGE 3: Samenvatting en beantwoording zienswijzen en ingebrachte adviezen

BIJLAGE 4: Bekendmaking

1 INLEIDING

Tussen Rijswijk en Opheusden voldoen delen van de dijk aan de zuidoever van de Neder-Rijn niet aan de wettelijke veiligheidseisen. De dijk is daar niet hoog en/of niet sterk genoeg. Voor de dijkversterking stelt het Waterschap Rivierenland een plan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Voor de goedkeuring van dit dijkversterkingplan wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Alhoewel het door de inwerkingtreding per 1 juli 2010 van nieuwe wet- en regelgeving niet meer verplicht is de Commissie m.e.r. te raadplegen over de startnotitie hebben Gedeputeerde Staten bij brief van 14 juni 2010 de Commissie m.e.r. gevraagd advies uit te brengen. De Commissie heeft bij brief van 22 juli 2010 het advies uitgebracht.

2 HOOFDPUNTEN VAN HET MER

De provincie Gelderland beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een beschrijving van het voornemen;
- een onderbouwing van de alternatieven en de rol die de milieuaspecten daarin spelen. Besteed met name bij de dijkversterking in Rijswijk aandacht aan de ontwikkeling van creatieve oplossingen;
- een beschrijving van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden, de gevolgen van de dijkversterking daarvoor en van maatregelen die getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor cultuurhistorie te minimaliseren;
- een beschrijving van beschermde natuurgebieden, dier- en plantensoorten die in de uiterwaarden en binnendijks voorkomen en van de effecten die deze natuurgebieden en soorten kunnen ondervinden. Bovendien een beschrijving van de wijze waarop in het project kansen voor natuurontwikkeling worden gewogen en benut;
- een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

Geef aan in hoeverre geleerd kan worden van ervaringen en/of evaluaties van recente dijkversterkingen die in uitvoering zijn of uitgevoerd zijn, bijvoorbeeld aan de overkant van de rivier¹.

In de volgende hoofdstukken is meer in detail weergegeven welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De provincie bouwt in dit advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

3 ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

3.1 Achtergrond, probleemstelling en doel

De startnotitie geeft in §2.4 de doelstelling van het plan weer. Primair is dit de veiligheid van de dijk bewerkstelligen. Secundair is dit het behoud en zo mogelijk de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied.

---

¹ Ook het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst op het belang van recente ervaringen met het voltooide verzwaringsprogramma voor (details in) het nieuwe ontwerp.

In de startnotitie wordt aangegeven dat de dijk op de meeste plekken niet aan de veiligheidseisen voldoet door hoogtetekort en/of een stabiliteitsprobleem. Geef in het MER per dijkvak gedetailleerder dan in de startnotitie aan wat het veiligheidsprobleem is².

Schets in het MER, net als in de startnotitie, de relatie van het voornemen met de planologische kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier, het Nationale Waterplan en het daarin verwerkte advies van de Commissie Veerman. Geef aan welke projecten in het plangebied nog meer plaatsvinden in het kader van de PKB³.

3.2 Beleidskader en te nemen besluiten

In §2.6 van de startnotitie is de wet- en regelgeving en het beleid opgesomd waarmee rekening gehouden moet worden bij de besluitvorming over de dijkversterking. Geef in het MER aan of de in de startnotitie geschetste oplossingsrichtingen of alternatieven passen binnen de randvoorwaarden uit deze wet- en regelgeving en dit beleid. In aanvulling op §2.6 dient rekening gehouden te worden met de Wet op de bodembescherming. Ook de Ontgrondingenwet kan van toepassing zijn, in het geval ontgrond moet worden ten behoeve van de dijkversterking.

Geef een volledig en samenhangend beeld van de (vervolg)besluiten, vergunningen en ontheffingen die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de dijkversterking, en van de instanties die daarvoor bevoegd gezag zijn.

4 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

4.1 Algemeen

Geef inzicht in de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (gebruik, beheer en onderhoud). Besteed aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.

4.2 Alternatieven

In §3.5 wordt aangegeven dat in het MER een binnenwaarts en een gecombineerd alternatief onderzocht worden. Op basis daarvan zullen een voorkeurs-alternatief (vka) en een meest milieuvriendelijk alternatief (mma) worden ontwikkeld. De provincie kan zich vinden in deze aanpak.

Gezien de doelstellingen van Ruimte voor de Rivier ligt de focus op binnenwaartse versterking. Alleen als binnenwaarts geen ruimte bestaat, wordt onderzocht of buitenwaarts versterkt kan worden. Geef in het MER aan of hiermee de situatie ontstaat dat op bepaalde locaties alleen een binnenwaartse oplossing onderzocht wordt, terwijl deze op andere milieuaspecten dan water- en veiligheidsaspecten, nadeliger is dan een buitenwaartse oplossing. Onderzoek voor dergelijke locaties, indien aanwezig, ook de buitenwaartse oplossing.

Ga ook in op de vraag of een binnendijkse verlegging van de dijk een oplossingsrichting kan zijn.

Bij het ontwikkelen van het vka en het mma kan gebruik gemaakt worden van de goede Handreiking Ruimtelijke kwaliteit (H+N+S, 2009) aangevuld met de inzichten over de historische betekenis van de individuele panden, andere cultuurhistorische waarden en natuurwaarden.

Besteed verder bij het uitwerken van het voorkeursalternatief, met name als zich knelpunten voordoen, aandacht aan:

- de mogelijkheid om meer overslag dan het overslagcriterium (1 l/m/s) toe te laten door bijvoorbeeld het binnentalud overslagbestendig te maken;

---

² Tijdens het bezoek dat de Commissie m.e.r. aan de locatie heeft gebracht, leek het aangeduide probleem soms niet mogelijk te kunnen zijn op de betreffende locatie. Bijvoorbeeld piping op een locatie waar eerder een damwand is geplaatst.

³ In zienswijze 7 wordt aandacht gevraagd voor de Ruimte voor de Rivier projecten Middelwaard en Tollewaard.

- het toepassen van innovatieve dijkverbeteringmethoden, zoals daar ook mee wordt geëxperimenteerd bij andere dijktrajecten. Geef aan of er ook innovatieve dijkverbeteringmethoden bestaan voor dit dijktraject en motiveer waarom deze methoden wel of niet verder worden uitgewerkt in het MER;
- innovatief dijkbeheer. Het waterschap streeft naar uniform dijkbeheer. De provincie adviseert in het geval van knelpunten te onderzoeken of een andere, eventueel innovatieve wijze van dijkbeheer mogelijk is⁴.

4.2.1 Rijswijk

Specifiek voor de dijkversterking in Rijswijk adviseert de provincie om creatieve oplossingen te bedenken om zowel de veiligheid te garanderen als de cultuurhistorische waarde van het dorp te behouden⁵. Ga na of er een combinatie van alternatieven mogelijk is. Bijvoorbeeld het doortrekken van de zomerkade die er al ligt, waardoor de opgave voor dijkverhoging wellicht lager wordt.

4.2.2 Voorkeursvolgorde

Op bladzijde 22 is een voorkeursvolgorde voor principeoplossingen gepresenteerd. Deze volgorde is anders geformuleerd dan de voorkeursvolgorde in de startnotitie voor het aangrenzende dijktraject Fort Everdingen-Ravenswaaij (bladzijde 23). Geef in het MER een heldere, gemotiveerde voorkeursvolgorde.

4.2.3 Tussenvakken

Het dijktraject kent tussenvakken die op dit moment niet versterkt hoeven te worden. Deze tussenvakken worden meegenomen in de zesjaarlijkse wettelijke toetsing, waarvan de definitieve resultaten in 2011 beschikbaar komen. Als uit de toetsing blijkt dat de tussenvakken versterkt moeten worden, worden zij voor de planstudie, mits het gaat om kleine afstanden, meegenomen in de voorgestelde dijkversterking. Als blijkt dat een bepaald vak van een dijk niet versterkt hoeft te worden, wordt dat tussenvak niet versterkt. Vanuit bijvoorbeeld landschappelijk- of verkeerskundig oogpunt zou het wenselijk kunnen zijn toch enige aanpassingen aan de dijk van een tussenvak te plegen om een consistent beeld te creëren. In geval het een kleine afstand betreft, zodat de kosten zeer beperkt blijven, kan wellicht worden overwogen dit tussenvak in de werkzaamheden, passend binnen dat doel, mee te nemen.

4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

In §3.6 van de startnotitie staat dat het mma⁶ wordt opgebouwd door van de beschouwde alternatieven de deeltrajecten te kiezen met de minst negatieve of meest positieve effecten voor het milieu. Natuur, landschap en cultuurhistorische wegen hierbij zwaar.

Het advies is om de volgende aspecten te betrekken bij de ontwikkeling van het mma:

- een milieuvriendelijke wijze van aanleg en het benutten van milieuvriendelijke (bekledings-)materialen;
- het maximaal beperken van hinder in de realisatiefase;
- afwerking en beheer gericht op het vergroten van de natuur- en belevingswaarde.

---

⁴ Een van de hoofdpunten uit het advies van het Q-team Ruimte voor de Rivier is ook: "Bekijk, alvorens functionele ontwerpeisen te maken, nog eens goed waarop de beheerderswensen zijn gebaseerd en of er innovatieve beheermogelijkheden zijn".

⁵ In zienswijzen 2, 3 en 4 wordt de cultuurhistorische waarde van Rijswijk benadrukt en wordt ingegaan op mogelijke oplossingen.

⁶ Per 1 juli 2010 (inwerkingtreding Wet modernisering m.e.r.) is het geen wettelijk inhoudsvereiste meer om een mma op te nemen in het MER. Wel dienen nog steeds alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven beschreven te worden.

4.4 Referentie

Geef een beschrijving van de referentiesituatie waarmee de alternatieven worden vergeleken. De referentiesituatie bestaat uit de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling.

Onder de autonome ontwikkeling wordt de toekomstige ontwikkeling van het milieu verstaan, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Deze toekomstige milieusituatie bestaat uit de ontwikkeling van de huidige activiteiten in het studiegebied en van bekende nieuwe activiteiten.

5 BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN

5.1 Algemeen

Om alternatieven goed te kunnen toetsen aan doelbereik en milieugevolgen is het advies om de toetsingscriteria, waar mogelijk, kwantitatief en meetbaar te maken, bijvoorbeeld voor de milieuaspecten bodem, water en natuur.

Besteed aandacht aan de samenhang tussen de verschillende projecten die in het rivierengebied plaatsvinden (zie ook §3.1) en aan cumulatieve effecten van deze projecten gezamenlijk.

5.2 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan:

- grondverzet en de logistiek van aan- en afvoer van grond en eventueel hiervoor noodzakelijke depots;
- de mogelijkheden voor optimalisatie van de grondbalans van dit project in combinatie met andere projecten (bijvoorbeeld in het kader van Ruimte voor de Rivier)⁷;
- zettingen zowel ter plaatse van de dijk als in de directe omgeving ervan en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing;
- eventuele gevolgen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater⁸;
- de mogelijkheid dat water onder de huizen komt te staan⁹.

5.3 Natuur

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het beïnvloede gebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke kenmerkende dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen¹⁰ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf maatregelen die de negatieve gevolgen kunnen beperken of voorkomen. Maak hierbij onderscheid tussen gevolgen en maatregelen in de realisatie- en in de gebruiksfase. Geef bovendien aan welke kansen voor de natuur gecreëerd kunnen worden met het voornemen¹¹.

⁷ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst er ook op dat mogelijk gebruik gemaakt kan worden van grond die vrijkomt bij andere projecten binnen Ruimte voor de Rivier.

⁸ In zienswijze 7 wordt aandacht gevraagd voor de kwaliteit van het oppervlaktewater in het algemeen en in het bijzonder voor de mogelijke kwaliteitsverslechtering van het rivierwater door aanpassing van de bandijk die kruist met de verkeersbrug N233, waardoor mogelijk meer water van de verkeersbrug afwaterd in de rivier.

⁹ Hierop wordt gewezen in zienswijze 2.

¹⁰ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld geluid, of verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding.

¹¹ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst ook op kansen voor natuurontwikkeling, waarbij aandacht besteed moet worden aan kenmerkende vegetatie en beplanting van dijken en dijkbermen.

Gebiedsbescherming

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals het Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Neder-Rijn", EHS-gebieden en wellicht een of meerdere beschermde natuurmonumenten. Geef de beschermde status van de verschillende gebieden aan en maak op kaart duidelijk waar deze gebieden liggen ten opzichte van de dijkversterking. Bepaal voor alle beschermde gebieden wat de invloed van het voornemen op zichzelf is en in cumulatie met andere activiteiten die in of in de nabijheid van de beschermde gebieden plaatsvinden.

Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Neder-Rijn"

Geef voor het Natura 2000-gebied aan:

- de instandhoudingsdoelstellingen voor de verschillende soorten en habitattypen en of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
- de actuele en verwachte oppervlakte en kwaliteit¹² van habitattypen en leefgebieden voor soorten;
- de actuele en verwachte populatieomvang van de doelsoorten aan de hand van meerjarige trends.

Ga na of de dijkversterking significante¹³ negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied of dat het wellicht mogelijk is om bij te dragen aan de instandhoudingsdoelstellingen. Let er op dat instandhoudingsdoelstellingen meestal niet alleen zijn geformuleerd voor areaal (zoals in het beoordelingskader in de startnotitie staat), maar ook bijvoorbeeld voor de kwaliteit van een habitatype en voor een populatieomvang.

De startnotitie geeft aan dat een passende beoordeling gemaakt zal worden. Het is verplicht om een passende beoordeling op te nemen in een plan-MER¹⁴. De provincie adviseert om deze ook op te nemen als een project-MER wordt gemaakt. Dit zorgt er voor dat de natuurinformatie op hetzelfde moment beschikbaar is voor de besluitvorming en in samenhang kan worden beoordeeld door bevoegd gezag en publiek¹⁵.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Beschrijf voor de EHS-gebieden die mogelijk door de werkzaamheden worden beïnvloed, de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden heeft. Voor de EHS geldt volgens de Nota Ruimte een 'nee-tenzij' principe. Geef aan hoe het 'nee-tenzij' principe provinciaal is uitgewerkt in een toetsingskader¹⁶. Beschrijf bij eventuele gevolgen welke mitigerende en eventueel compenserende maatregelen genomen kunnen worden.

Soortenbescherming¹⁷

Eind november 2009 heeft een ecologisch vooronderzoek plaatsgevonden. Hierin is duidelijk aangegeven welke potentiële knelpunten kunnen ontstaan door de verstoring van de dijkversterking. Ook wordt inzicht geboden in verspreidingsgegevens van soorten per kilometerhok. Geconcludeerd wordt dat aanvullend veldonderzoek nodig is. De provincie onderschrijft dit. De verspreidingsgegevens zullen in groter detailniveau aanwezig moeten zijn om te voorkomen dat:

---

¹² Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

¹³ Gebruik hiervoor eventueel de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

¹⁴ Dit volgt uit art. 19j, lid 4, Natuurbeschermingswet 1998. Als voor dit voornemen een bestemmingsplan moet worden herzien, dan is die herziening waarschijnlijk plan-m.e.r.-plichtig.

¹⁵ Zie ook de brief van de Minister van LNV die op 22 juni 2010 is verstuurd naar verschillende bevoegde gezagen in het kader van de m.e.r.-procedure (referentienummer 78386).

¹⁶ Per provincie is een toetsingskader en compensatieregeling EHS vastgesteld, dat in principe past binnen de nationale Nota Ruimte en de Speelregels EHS.

¹⁷ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

- beschermde soorten over het hoofd worden gezien;
- de aanwezigheid van een beschermde soort in een kilometerhok ten onrechte als knelpunt wordt gekwalificeerd. Wanneer de soort zich een kilometer van de dijk bevindt, hoeft dit waarschijnlijk geen knelpunt te zijn.

Geef in het MER aan welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het plangebied voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt¹⁸. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor de beschermde soorten en bepaal daarbij op verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats¹⁹. Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen, zoals het uitvoeren van werkzaamheden buiten kwetsbare perioden voor soorten.

5.4 Woon- en leefmilieu en verkeersveiligheid

Geef in het MER inzicht in de gevolgen van de alternatieven voor de woon- en leefomgeving. Ga daarbij in op het aantal woningen en/of andere gebouwen dat moet worden verplaatst of gesloopt. Bespreek tevens de mate van (geluid)hinder van de aanleg voor omwonenden, landbouw en recreatie, en op de verkeerscirculatie, verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van woningen en aanliggende percelen.

Er wordt naar gestreefd om tegelijkertijd met de dijkversterking ook de verkeersveiligheid op de dijk te verbeteren. Geef aan in hoeverre dit bereikt kan worden^{20 21}.

Geef aan of de alternatieven invloed kunnen hebben op het scheepvaartverkeer²².

5.5 Landschap en cultuurhistorie

De analyse van het landschap met de kernkwaliteiten en conflicten in de startnotitie, gebaseerd op de Handreiking Ruimtelijke kwaliteit (H+N+S, 2009) en het archeologisch onderzoek (RAAP, 2009), is goed. Ook kan de provincie zich vinden in het beoordelingskader voor landschap en cultuurhistorie. Aanvullend hierop is het advies de behandeling cultuurhistorie te splitsen in 'historisch landschap' en 'historische bebouwing'²³. Daarbij dient met name aandacht te worden besteed aan de historische bebouwing²⁴.

Wat de archeologie betreft kan de provincie zich grotendeels vinden in de conclusies ten aanzien van archeologisch vervolgonderzoek in tabel 2 van het rapport van RAAP (2009). Wel wordt opgemerkt dat het dijklichaam zelf ook een archeologische waarde heeft, als weerslag van de geschiedenis van de dijk. Bij afgraving van delen van de oude dijk, bijvoorbeeld bij buitenwaartse versterking, wordt archeologische begeleiding, in het bijzonder het documenteren van het dijkprofiel, aangeraden.

Besteed bij het weergeven van de effecten ook aandacht aan de continuïteit en de geometrie van de dijk, met name waar verschillende deeloplossingen op elkaar aansluiten.

---

¹⁸ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrichtlijn/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

¹⁹ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

²⁰ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst op de eventuele mogelijkheid om gebruik te maken van de binnendijkse regionale wegen.

²¹ Besluitvorming over de inrichting van de weg en de verkeersveiligheid zal niet plaatsvinden in het kader van de dijkversterking, maar is een verantwoordelijkheid van de gemeente als wegbeheerder.

²² Zie zienswijze 7.

²³ Vergelijk zienswijze 6 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

²⁴ Besteed bij de inventarisatie van historisch landschap en bebouwing zowel aandacht aan de beleefde, fysieke als de inhoudelijke kwaliteit van elementen, lijnen en patronen. Zie bijvoorbeeld ook de handreiking van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 'cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA'. Zie ook zienswijze 5.

6 OVERIGE ASPECTEN

De provincie adviseert om in de maatschappelijke kostenbatenanalyse voor de dijkversterking ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan de maatschappelijke waarde van de omgeving, zoals de natuurwaarde en cultuurhistorische waarde.

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'leemten in milieu-informatie' heeft de provincie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

Verduidelijk het voornemen door, waar mogelijk, gebruik te maken van kaartmateriaal, foto's en andere visualisaties. Maak gebruik van recent topografisch kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

De provincie wijst op het belang van een goed (zelfstandig) leesbare samenvatting met het oog op de communicatie richting derden.

Besteed in de aanzet tot het evaluatieprogramma aandacht aan het herstel en de ontwikkeling van de dijkvegetaties.

=====

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland

Besluit: Goedkeuring van het projectplan voor de dijkversterking

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r.: C12.2

Activiteit: Dijkversterking

Procedurele gegevens:

- aankondiging start procedure in de Staatscourant en regionale bladen van: 16 juni 2010
- ter inzage legging startnotitie: 17 juni 2010 tot en met 14 juli 2010
- adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 14 juni 2010
- advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 21 juli 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

- ir. L.D. Boom
- dr. R.S.E.W. Leuven
- drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)
- mr. drs. M.A. Poortinga (werkgroepsecretaris)
- dr. J. Renes

Werkwijze Commissie bij opstellen advies voor de inhoud van het MER:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie en relevante omstandigheden legt de Commissie in de meeste gevallen een locatiebezoek af. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina Commissie m.e.r.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Verslag van extra overleg van de projectgroep en Q-team-overleg "Dijkverbeteringen Rivierenland, 18 september 2009,
- Brief van Programmadirectie Ruimte voor de Rivier aan Waterschap Rivierenland betreffende advies naar aanleiding van 2^e bezoek van Q-team aan dijkversterkingen Rivierenland, 28 januari 2010,
- Reactie van Programmadirectie Ruimte voor de Rivier aan Waterschap Rivierenland betreffende PDR-standpunt naar aanleiding van Q-team advies, 1 april 2010.
- Ecoconsultancy, Ecologisch vooronderzoek dijkversterkingprojecten voor Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma (Neder-Rijn, Lek, Steurgat, Bergsche Maas), Eindrapportage 16 november 2009.
- H+N+S, Dijkversterking Fort Everdingen – Arnhem (dijkkring 43), Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit, januari 2010
- RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Archeologisch onderzoek ten behoeve van de Startnotitie m.e.r. van de dijkversterking Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma, 10 december 2009.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. J.W. van Zetten, Maurik
2. F.J.M. van der Ven, Rijswijk
3. H.G. van Os, Meteren
4. E.A.J. Schipper en S. Elgersma, Rijswijk
5. W.H. Strous, Rhenen
6. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
7. Rijkswaterstaat Oost-Nederland, Arnhem

BIJLAGE 3: Samenvatting en beantwoording zienswijzen en ingebrachte adviezen

1. J.W. van Zetten

Samenvatting

Inspreker geeft aan dat ter plaatse van zijn perceel, waar een woning en een bedrijf is gevestigd, gezien de situering ter plaatse alleen een buitendijkse oplossing uitgevoerd kan worden. Bij een binnendijkse oplossing, al dan niet met dijkophoging, zal de steilheid van de op- en afrit naar het perceel voor bedrijfsmatige voertuigen grote problemen geven, leidt de binnendijkse oplossing tot waardevermindering van het perceel en/of de woning en wordt het woongenot aangetast, al dan niet door het verloren gaan van de tuin.

Reactie

In de startnotitie is door de initiatiefnemer een bepaalde voorkeursvolgorde aangegeven op welke wijze de dijk versterkt zal gaan worden. In beginsel wordt een oplossing binnendijks uitgevoerd bestaande uit het aanbermen om de dijk te stabiliseren, tenzij bijzondere omstandigheden aanleiding geven om van deze voorkeursvolgorde af te wijken. De bereikbaarheid en de eventuele waardedaling, voor zover daarvan sprake is, spelen bij de afweging voor een binnendijkse – of buitendijkse versterking een rol, naast andere factoren zoals bijvoorbeeld de invloed van een buitendijkse versterking op de rivierwaterstand. Initiatiefnemer zal in de projectnota/MER inzichtelijk maken welke oplossingen op het genoemde adres mogelijk zijn, waarbij ook de consequenties inzichtelijk worden gemaakt. In het projectplan (voorheen dijkversterkingsplan geheten) zal op basis van de inhoud van de projectnota/MER uiteindelijk een gemotiveerde keuze worden gemaakt. De afritten bij agrarische bedrijven zullen zorgvuldig worden ontworpen wanneer het dijkprofiel veranderd wordt.

2. F.J.M. van der Ven

Samenvatting

Uit de startnotitie blijkt onvoldoende of alle rivierverruimende maatregelen voldoende zijn onderzocht. Als voorbeeld worden enkele concrete maatregelen genoemd.

In de startnotitie wordt gesproken over een groene dijk achter het dorp Rijswijk langs. In de startnotitie is onvoldoende belicht welke gevolgen de aanleg van deze dijk heeft voor het waterbergend vermogen van de rivier, de hoogte van de dijk bij zijn woning en welke gevolgen heeft deze dijk voor natura-2000 gebieden, de ecologische hoofdstructuur en archeologie. Zijn opties zoals verwijderen van begroeiing rond de steenfabriek Roodvoet en de molen voldoende onderzocht?

Gevreesd wordt dat bij het aanbrengen van een technische constructie door de situering van de woning in de dijk wateroverlast ontstaat. Verzocht wordt een buitenwaartse versterking uit te voeren ter hoogte van de woning en het eventuele verlies aan waterbergend vermogen te compenseren door op gronden van inspreker binnenwaarts te versterken.

Door verdere verhoging van de dijk komen de op- en afritten in het gedrang.

Reactie

Kader voor de uitvoering van deze dijkversterking is de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor Rivier. Bij het opstellen van deze PKB zijn alle rivierverruimende maatregelen geïnventariseerd, is beoordeeld welke maatregelen haalbaar zijn en als kosteneffectief kunnen worden aangemerkt.

Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de rivierverruimende maatregelen die nu door het Rijk of namens het Rijk op verschillende plaatsen bij verschillende rivieren worden uitgevoerd en in de beslissing om op verschillende trajecten de dijk te verbeteren en juist niet de rivier te vergraven, waaronder het onderhavige traject.

Het dijktracé bij Rijswijk is inderdaad complex omdat de dijk in het dorp Rijswijk verhoogd moet worden en er bebouwing staat aan de binnen- en buitenkruin. Bij de aanleg van een groene dijk aan de rivierwaartse zijde van het dorp dienen zowel de aanwezig natuurwaarden als de rivierkundige hydraulische situatie gecompenseerd te worden. Het waterschap heeft als uitgangspunt dat rivierwaartse dijkverbetering niet mag leiden tot extra dijkverhoging.

Omdat de mogelijkheden voor compensatie in de omgeving van Rijswijk beperkt zijn wordt heden gedacht aan het verhogen van de bestaande constructie in de dijk. Een dergelijke constructie mag niet leiden tot wateroverlast onder de huizen. Hier zal bij het ontwerp aandacht voor zijn.

Bij het ontwerp van de op- en afritten en de bereikbaarheid van de binnen- de buitendijkse panden in Rijswijk zullen de bewoners door de initiatiefnemer betrokken worden.

3. H.G. van Os

Samenvatting

Uit de startnotitie blijkt onvoldoende of alle rivierverruimende maatregelen voldoende zijn onderzocht. Als voorbeeld worden enkele concrete maatregelen genoemd.

In de startnotitie wordt gesproken over een groene dijk achter het dorp Rijswijk langs. In de startnotitie is onvoldoende belicht welke gevolgen de aanleg van deze dijk heeft voor het waterbergend vermogen van de rivier, de hoogte van de bestaande dijk, op de natura-2000 gebieden, de ecologische hoofdstructuur, het uitzicht op de uiterwaarden, het cultuurhistorische karakter, het beschermde dorpsgezicht van Rijswijk en de archeologie.

Heeft begrepen dat er bij de voorbereiding van dit dijkversterkingsproject diverse overlegstructuren zijn, waarin echter dijkbewoners uit de Dorpsstraat ontbreken. Vindt het raadzaam om voor de klankbordgroep ook een dijkbewoner van de Dorpsstraat uit te nodigen.

Reactie

Kader voor de uitvoering van deze dijkversterking is de planologische kernbeslissing (PKB) Ruimte voor Rivier. Bij het opstellen van deze PKB zijn alle rivierverruimende maatregelen geïnventariseerd, is beoordeeld welke maatregelen haalbaar zijn en als kosteneffectief kunnen worden aangemerkt. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de rivierverruimende maatregelen die nu door het Rijk of namens het Rijk op verschillende plaatsen bij verschillende rivieren worden uitgevoerd en in de beslissing om op verschillende trajecten de dijk te verbeteren, waaronder het onderhavige traject, en juist niet de rivier te vergraven of de in de zienswijze voorgestelde maatregelen.

Het dijktracé bij Rijswijk is complex omdat de dijk in het dorp Rijswijk verhoogd moet worden en er bebouwing staat aan de binnen- en buitenkruin. Eén van de alternatieven is de aanleg van een groene dijk aan de rivierwaartse zijde van het dorp. In de projectnota/MER wordt door de initiatiefnemer inzicht gegeven in de gevolgen, onder meer op de aspecten zoals genoemd in de zienswijze.

Na de startnotitie volgt de projectnota MER. In deze fase is het nodig om bij de diverse dijkverbeteringsoplossingen maatwerk te gaan leveren.

Dat betekent dat de overlegstructuur zal worden aangepast. Naar verwachting zal de klankborggroep vervallen terwijl tegelijkertijd juist meer overleg per wijk zal worden uitgevoerd, rechtstreeks met bewoners. Uiteraard worden alle dijkbewoners daarvoor uitgenodigd, maar ook de bewoners van de zone achter de dijk.

4. E.A.J. Schipper en S. Elgersma

Samenvatting

Bezwaar wordt gemaakt tegen de ophoging van de bestaande dijk en tegen een trapsgewijze ophoging van de bestaande dijk. Ophoging is vanuit technisch oogpunt niet haalbaar in relatie tot de situering van het huis en door de ophoging zal waardevermindering van het huis optreden, zal afbreuk worden gedaan aan de historische waarde van het beschermd dorpsgezicht en tast het de leefbaarheid van de omgeving aan.

Een trapsgewijze verhoging leidt bovendien tot een zeer moeilijke toegankelijkheid van de woningen met de auto.

Voorgesteld wordt, vanwege de minste bezwaren, een dijk buitenom met demonteerbare kruin aan te leggen. Dit heeft ook de voorkeur van de bewoners van Rijswijk.

Reactie

Of de (trapsgewijze) ophoging technisch haalbaar is, zal worden onderzocht in de projectnota/MER. Welke gevolgen deze ophoging heeft, al dan niet trapsgewijs, zal inzichtelijk worden gemaakt in de projectnota/MER, waarbij tevens wordt beoordeeld in welke mate kans op schade ontstaat en worden deze alternatieven bekeken op de gevolgen voor de landschappelijke waarden, waaronder het beschermd dorpsgezicht en de leefbaarheid. Als onderdeel van de leefbaarheid wordt ook de toegankelijkheid voor auto's door de initiatiefnemer (waterschap Rivierenland) betrokken.

Door de inspreker voorgestelde oplossing is één van de alternatieven die in de projectnota/MER zal worden beschouwd. In het projectplan (voorheen dijkversterkingsplan geheten) zal op basis van de inhoud van de projectnota/MER uiteindelijk een gemotiveerde keuze worden gemaakt. Of deze oplossing door een meerderheid van Rijswijk wordt gedragen is niet bekend.

5. W.H. Strous

Samenvatting

Uit de verstrekte informatie van de initiatiefnemer wordt afgeleid dat de 150 jaar oude schuur (potstal) met een aanzienlijke cultuurhistorische waarde, gelegen tussen de boerderij en de dijk aan de Rijnbandijk 3 te Ingen, zal moeten worden gesloopt om de dijk te stabiliseren. Inspreker vraagt aandacht voor de bijzondere waarde van deze oude schuur en het gehele boerderij-complex op genoemd adres.

Reactie

In de startnotitie is door de initiatiefnemer een bepaalde voorkeursvolgorde aangegeven op welke wijze de dijk versterkt zal gaan worden. In beginsel wordt een oplossing binnendijks uitgevoerd bestaande uit het aanbermen om de dijk te stabiliseren, tenzij bijzondere omstandigheden aanleiding geven om van deze voorkeursvolgorde af te wijken. Een pand in de dijk vormt een dergelijke bijzondere omstandigheid, waarbij de cultuurhistorische waarde eveneens wordt betrokken bij de keuze op welke wijze de dijk wordt versterkt. Initiatiefnemer zal in de projectnota/MER inzichtelijk maken welke oplossingen op het genoemde adres mogelijk zijn, waarbij de gevolgen inzichtelijk worden gemaakt.

In het projectplan (voorheen dijkversterkingsplan geheten) zal op basis van de inhoud van de projectnota/MER uiteindelijk een gemotiveerde keuze worden gemaakt waarbij de cultuurhistorische waarde van oude panden (de potstal) zal worden meegewogen.

6. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Samenvatting

Er bestaat een verschil in het beoordelingskader voor de cultuurhistorie voor dit dijkversterkingstraject en het kader zoals aangegeven in de startnotitie Dijkversterking Fort Everdingen – Ravenswaaij. Geadviseerd wordt de beoordelingskaders voor dit dijkversterkingstraject eensluidend te laten zijn met de kaders uit het andere dijkversterkingstraject waardoor de effectbeoordeling op cultuurhistorie voor beide trajecten op een vergelijkbare manier wordt uitgevoerd.

In de startnotitie wordt ten onrechte alleen onderscheid gemaakt in archeologie en cultuurhistorie. Voorgesteld wordt het aspect cultuurhistorie te splitsen in historische geografie en historische (steden)bouwkunde.

Wordt onder het aspect *archeologische waarden* ook de *verwachtingswaarde* begrepen?

In de startnotitie wordt een onjuiste naam voor de Rijksdienst voor het Cultuur Erfgoed vermeld.

Reactie

In de projectnota/MER voor beide trajecten zal door de initiatiefnemer een eensluidend kader worden gehanteerd, zoals voorgesteld door de Rijksdienst. Tot nu toe is door het waterschap een onderverdeling gemaakt in verschillende categorieën:

- 1 (ondergrondse) Archeologische waarden (met verwachtingswaarden)
- 2 Historische bouwkundige waarden (bovengrondse gebouwen)
- 3 Historische geografische waarden (landschappelijk)

In de projectnota/MER en de verdere besluitvorming zal door de initiatiefnemer de juiste naam worden gehanteerd en vermeld.

7. Rijkswaterstaat Oost-Nederland

Samenvatting

Rijkswaterstaat Oost-Nederland is bevoegd gezag ingevolge de Waterwet en is rivierbeheerder en beoordeelt plannen op de onderwerpen hoogwaterveiligheid, scheepvaart, bodemkwaliteit en waterkwaliteit. Deze verantwoordelijkheden worden in de startnotitie niet duidelijk benoemd.

Bij een buitenwaartse versterking (versterking aan de rivierzijde) moet beargumenteerd inzichtelijk worden gemaakt of deze variant gevolgen heeft op de maatgevende waterstand, al dan niet op de afvoerverdeling bij de splitsingspunten van de Rijntakken tijdens de maatgevende afvoeren. Indien de maatgevende waterstand ten gevolge van de versterking hoger wordt, dan moet hiervoor compensatie worden gevonden. Geadviseerd wordt de verandering van de maatgevende waterstand in beeld te brengen met een standaard werkmethode (WAQUA instrumentarium), waarbij de aandacht gevestigd moet worden op de resolutie en bij een onvoldoende resolutie zal de waterstandverandering toch inzichtelijk gemaakt moeten worden. In het "Rivierkundig Beoordelingskader" staat welke rivierkundige effecten bij ingrepen in het riviersysteem wel en niet mogelijk zijn. Geadviseerd wordt deze bij de beoordeling te betrekken.

Aandacht wordt gevraagd voor het scheepvaartverkeer op de Neder-Rijn Lek en het Amsterdam-Rijnkanaal. Duidelijk moet worden of de dijkversterking effect heeft op het scheepvaartverkeer.

Ondanks het gegeven dat nu onbekend is welke variant de voorkeur heeft voor de dijkversterking, zal de versterking gepaard gaan met grondverzet. Rijkswaterstaat Oost-Nederland dient voor het gehele plangebied van de dijkversterking een volledig beeld te hebben van de milieuhygiënische kwaliteit van het oppervlaktewater en van de grond. Geadviseerd wordt contact op te nemen met de dienst om de beschikbare en geplande rapporten over deze bodem- en grondwaterkwaliteit te voorzien van een kwaliteitsoordeel.

Aandacht wordt gevraagd voor de afstemming met de andere Ruimte voor de Rivier projecten Middelwaard en Tollewaard. Bij aanpassing van de bandijk ter hoogte van de verkeersbrug N233 mag de waterkwaliteit van de rivier niet verslechteren doordat bijvoorbeeld meer water van de brug afwatert in de rivier.

Reactie

In het m.e.r. zullen de verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat Oost-Nederland benoemd worden zoals aangegeven.

Zoals in de startnotitie is vermeld en waar de initiatiefnemer ook vanuit gaat, is de voorkeur voor binnenwaartse versterking. Vanzelfsprekend worden door de initiatiefnemer de gevolgen van een buitenwaartse versterking op de maatgevende waterstand inzichtelijk gemaakt en worden deze bij een verhoging gecompenseerd. Het inzichtelijk maken van de verandering wordt in beeld gebracht met de daarvoor geldende standaard werkmethode waarbij nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan de resolutie. Bij onvoldoende resolutie zal de waterstandsverandering inzichtelijk worden gemaakt.

Voorzover de dijkversterking effecten heeft voor het scheepvaartverkeer zal dit door de initiatiefnemer worden beschreven en inzichtelijk gemaakt.

Het gevraagde inzicht zal door de initiatiefnemer in de projectnota/MER of door overlegging van aanvullende onderzoeken worden gegeven.

Door de initiatiefnemer wordt overleg gevoerd voor afstemming met de genoemde andere Ruimte voor de Rivier projecten. Bij aanpassing van de bandijk wordt tevens voor zover er gevolgen zijn te onderkennen de afwaterings situatie inzichtelijk gemaakt.

BIJLAGE 4: Bekendmaking

Bekendmaking

Startnotitie dijkversterking Lekdijk Fort Everdingen - Ravenswaaij

Startnotitie dijkversterking Neder-Rijndijk Rijswijk - Opheusden

Onderwerp

Gedeputeerde Staten van Gelderland maken bekend dat zij voor het opstellen van een milieueffectrapport (MER), twee startnotities hebben ontvangen van Waterschap Rivierland voor de verbetering van delen van de Lekdijk tussen Fort Everdingen - Ravenswaaij en de Neder-Rijndijk tussen Rijswijk - Opheusden.

Het grootste deel van het dijktraject Fort Everdingen - Ravenswaaij is gelegen in de provincie Gelderland; een klein gedeelte (de helft van Fort Everdingen) ligt in de provincie Utrecht. Gedeputeerde Staten van Gelderland treden op als coördinerend bevoegd gezag.

Deel van de dijk tussen Fort Everdingen - Ravenswaaij en Rijswijk-Opheusden voldoen niet aan de wettelijke veiligheidsnormen. Daarom maakt Waterschap Rivierland een plan om de zwakke gedeeltes van de dijk te verbeteren. Zodende blijft het rivierengebied goed beschermd tegen overstromingen. Het maken van het plan duurt tot ongeveer 2012. Het is de bedoeling om in 2015 klaar te zijn met de dijkverbetering zelf.

Procedure

Voor de verbetering van de dijtrajecten Fort Everdingen - Ravenswaaij en Rijswijk - Opheusden dient een dijkversterkingsplan conform de Waterwet te worden vastgesteld door Waterschap Rivierland en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Ten behoeve van dit plan dient een MER te worden opgesteld.

Als eerste stap in dit proces is een startnotitie gemaakt. Daar in zijn de hoofdlijnen van de voorgenomen activiteiten beschreven en is in grote lijnen aangegeven welke milieaspecten naar verwachting relevant zullen zijn. Een later wordt in de gelegenheid gesteld te reageren (inspreken) op de startnotitie met als doel er voor te zorgen dat de relevante milieaspecten worden meegenomen in het milieueffectrapport. De commissie milieueffectrapportage is gevraagd advies uit te brengen. Gedeputeerde Staten van Gelderland zullen hierna een advies over het kwijte en detailniveau vaststellen waaraan het MER zal moeten voldoen.

Inzage

De startnotities en de stukken die daarbij horen, liggen ter inzage van 17 juni 2010 tot en met 14 juli 2010. De stukken kunnen op werkdagen worden ingezien bij de volgende instanties op de daar gelinkte openingstijden:

- Waterschap Rivierland, De Blomhoogerd 1 te Tiel;
- de provincie Gelderland, Informatiecentrum in het Huis der Provincie, Markt 11 te Arnhem;
- in de bibliotheek van de provincie Utrecht, Pythagaslaan 101 te Utrecht;
- de gemeente Buren, De Watering 1 te Maarik;
- de gemeente Culemborg, Riddersstraat 250 te Culemborg;
- de gemeente Vianen, Voorstraat 30 te Vianen;
- de gemeente Neder-Betuwe, Burgemeester Loderstraat 24 te Opheusden.

Provincie Gelderland, dichterbij dan je denkt

Zienswijzen

Een ieder kan vanaf 17 juni tot en met 14 juli 2010 schriftelijk en/of mondeling zienswijzen over de startnotities naar voren brengen. Schriftelijke zienswijzen kunt u indienen bij het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland, Postbus 9090, 6800 GK Arnhem, onder vermelding van zaaknummer 2009-00329. Voor het naar voren brengen van mondelinge zienswijzen kunt u contact opnemen met de heer D. ten Hooven, (T 026 350 8810).

Inloop/inspraakbijeenkomsten

Waterschap Rivierland organiseert een aantal inloopbijeenkomsten over deze projecten. Tijdens deze bijeenkomsten krijgt u informatie over de stand van zaken van de plannen, de te volgen m.e.r.-procedure en de mogelijkheden voor inspraak (zienswijzen). Deze avonden vinden plaats op:

- voor het dijkt traject Fort Everdingen - Ravenswaaij: Gemeente Culemborg: maandag 21 juni 2010 in 't Veerhuys, Veerweg 7 te Betschem. Gemeente Buren: vrijdag 25 juni 2010 in 't Veerhuys, Veerweg 7 te Betschem.
- voor het dijkt traject Rijswijk - Opheusden: Gemeente Buren: dinsdag 22 juni 2010 in Verenigingsgebouw 't Klekhuys, Sterapppelhof 7 te Maarik. Gemeente Neder-Betuwe: woensdag 23 juni 2010 in Verenigingsgebouw de Noterbalk, Hamsestraat 6 te Opheusden.

De inloopbijeenkomsten zijn van 16.00 tot 20.00 uur. Op alle bijeenkomsten zullen medewerkers van de provincie Gelderland aanwezig zijn.

Inlichtingen

Voor inhoudelijke vragen over de startnotities kunt u contact opnemen met Waterschap Rivierland, de heer R. Rijkers, (T 06 51 28 95 56).

Voor vragen over de m.e.r.-procedure kunt u contact opnemen met de provincie Gelderland, de heer D. ten Hooven, (T 026 350 8810).

De startnotities zijn ook in te zien op www.gelderland.nl/actueel/bekendmakingen.

Arnhem, 17 juni 2010,
zaaknummer: 2009-00329

Gedeputeerde Staten van Gelderland
C.G.A. Ombregt - Commissaris van de Koningin
B.I.F. van 't Hof - Secretaris